

- कसैमाथि तथ्यहिन आरोप लगाउन नहुने,
- सामाजिक सद्भाव र शान्ति व्यवस्थामा खलल पुऱ्याउने काम गर्न नहुने,
- दलगत आस्था र सम्बद्धताबाट आफ्नो काममा प्रभाव पर्न दिन नहुने,
- सबैसँग शिष्ट र नम्र व्यवहार गर्नु पर्ने,
- स्वयंसेवालाई अन्य सेवा वा आकर्षणसँग तुलना गर्न नहुने,
- सरकार प्रति सम्मानजनक भावनाको अभिव्यक्ति दिने ।

८. सेवा प्रवाहमा स्वयंसेवकको भूमिका

सार्वजनिक सेवा केन्द्रहरूमा रहेर सरकारद्वारा नागरिकका लागि प्रावधान गरिएका सेवाहरूको सरल, सहज एवं गुणस्तरीय किसिमबाट प्रवाह गर्नु नै स्वयंसेवकहरूको मुख्य भूमिका हो । सार्वजनिक सेवा केन्द्रमा उपस्थित भई उपलब्ध सेवाहरूको नागरिक समक्ष प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी पूरा गर्न सामान्यतया स्वयंसेवकहरूको अन्य भूमिका निम्न रहने गर्दछ ।

- सेवा केन्द्रमा नियमित उपस्थिति,
- सेवा केन्द्रको श्रोतको अधिकतम उपयोग,
- सेवाग्राहीलाई तत्परतापूर्वक गुणस्तरीय सेवा दिने,
- सेवा प्रवाहमा समन्वय र सहकार्य गर्ने,
- सही परामर्श र सूचनाको सम्प्रेषण,
- सरकार र नागरिक बिचको सम्बन्धलाई प्रगाढ बनाउने,
- स्वयंसेवी भावनाको प्रसार ।

९. स्वयंसेवाको प्रवर्द्धन

राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवामा नेपालमा स्वयंसेवा (Volunteerism) बारे जनचेतना अभिवृद्धि गरी समुदायमा स्वयंसेवाको भावना जागृत गर्न विभिन्न प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरू समेत सञ्चालन गरिरहेको छ । देशका विभिन्न स्थानहरूमा स्वयंसेवाको प्रवर्द्धन एवम् प्रचार प्रसारका लागि विभिन्न समयमा गोष्ठीहरू/अन्तर्क्रियाहरू पनि सम्पन्न भएका छन् । राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवामा केन्द्र तथा स्वयंसेवक परिचालन भएका जिल्लाहरूमा समेत स्वयंसेवाको प्रवर्द्धन हुने खालका विभिन्न क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ । विगत देखि अन्तर्राष्ट्रिय स्वयंसेवक दिवस, स्वयंसेवी/सामुदायिक संस्था सहयोग कार्यक्रम, स्वयंसेवाबारे वृत्तचित्र, रेडियो तथा टेलिभिजन बहस कार्यक्रम, स्वास्थ्य शिविर सहयोग कार्यक्रम, स्वयंसेवक आदान-प्रदान कार्यक्रम, स्वयंसेवी संस्थाहरूको प्रोफाइल प्रकाशन, उत्कृष्ट स्वयंसेवक सम्मान कार्यक्रम लगायतका विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेका छन् ।

१०. राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवाको आगामी कार्यदिशा

- राष्ट्रिय स्वयंसेवा नीति तर्जुमा गरी सो अनुरूप स्वयंसेवाको क्षेत्रलाई अगाडि बढाउने,
- राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवामा स्वयंसेवक परिचालन गर्ने संस्थाहरूको प्रथम सम्पर्क विन्दुको रूपमा विकास गर्ने,
- स्वयंसेवक परिचालनका अन्य विधाहरूमा स्वयंसेवकहरू परिचालन गर्ने,
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्वयंसेवी संस्थाहरूसँगको सहकार्य गुणात्मक रूपमा अभिवृद्धि गर्ने,
- स्वयंसेवक तथा भविष्यमा स्वयंसेवकको रूपमा राष्ट्र निर्माणमा योगदान पुऱ्याउन सक्ने व्यक्तिहरूका लागि क्षमता अभिवृद्धिमुलक र चेतनामुलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,
- विभिन्न विधामा योग्यता हासिल गरेका व्यक्तिहरूलाई राष्ट्र निर्माणमा सरिक गराउन तथा स्थानीय विकासको अनुभव लिने अवसरको सिर्जना गर्ने,
- राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवामा राष्ट्रिय नीति, योजना तथा स्वयंसेवा सम्बन्धमा अध्ययन-अनुसन्धान गर्ने माध्यमको रूपमा विकास गर्ने ।

११. स्वयंसेवक परिचालनको अवस्था

हालसम्म परिचालित स्वयंसेवकहरूको विवरण

आर्थिक वर्ष	केन्द्रीय	स्थानीय	ग्रामीण	जम्मा
२०५५-५६	२२०	०	०	२२०
२०५६-५७				
२०५७-५८	२२२	०	०	२२२
२०५८-५९	२२४	०	०	२२४
२०५९-६०	१४२	१५०	१४२	४३४
२०६०-६१	१६६	१८९	१६७	५२२
२०६१-६२	२००	४०३	१६६	७६९
२०६२-६३	१९५	३१६	१८४	६९५
२०६३-६४	१८४	२०४	१९९	५८७
२०६४-६५	६९	२२२	१९६	४८७
२०६५-६६	१०१	२१५	२२८	५४४
२०६६-६७	९५२	५३९	२२८	१७१९
२०६७-६८	८५८	४४१	२२८	१५२७
२०६८-६९	९४०	०	०	९४०
२०६९-७०	५८९	०	०	५८९
२०७०-७१	६८९	०	०	६८९
२०७१-७२	१२८२	०	०	१२८२
२०७२-७३	१६३१	०	०	१६३१
जम्मा	८३९१	२६७९	१७३८	१२८०८

आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा परिचालित स्वयंसेवकहरूको विवरण

जम्मा परिचालन

- जिल्लागततर्फ : १५२५
- संघ-संस्थातर्फ : १०६
- जम्मा : १६३१

लैंगिकताको आधारमा

- पुरुष : ८३०
- महिला : ८०१
- जम्मा : १६३१

विषयक्षेत्रको आधारमा

- स्वास्थ्य क्षेत्र : १०१३
- कृषि क्षेत्र : १५८
- पशु सेवा क्षेत्र : २६४
- इन्जिनियरिङ्ग क्षेत्र : १४१
- अन्य : ५५
- जम्मा : १६३१

समावेशिताको आधारमा

- महिला : ९६
- आदिवासी-जनजाति : ३२९
- मधेशी : १५७
- दलित : ९०
- अपाङ्ग : ८
- पिछडिएको क्षेत्र : ६
- मुस्लिम : १६
- अन्य : १२९
- जम्मा : १६३१

राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवा

National Development Volunteer Service (NDVS)

संक्षिप्त परिचय

२०७३

नेपाल सरकार

राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालय

राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवा

बालुवाटार, काठमाडौं

फोन नं.: ०१-४४४६३२५, ०१-४४४६२८५

फ्याक्स नं.: ०१-४४४६२८५

इमेल: ndvsinfo@gmail.com/infondvs@gmail.com

वेब साइट: www.ndvs.gov.np

१. पृष्ठभूमि

मुलुकका आवधिक योजनाहरूले लिएको सार्वजनिक सेवा प्रवाह र गरिबी न्यूनीकरणको उद्देश्य प्राप्तिसा सहजीकरण गर्न राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवाले विकासका विविध पक्षहरूमा योग्यता हासिल गरेका, सीपयुक्त एवम् उत्साहित भई राष्ट्रिय विकासको कार्यमा संलग्न हुन चाहने व्यक्तिहरूलाई स्वयंसेवकको रूपमा परिचालन गर्दै आएको छ । देशको द्वन्द्वकालमा राज्य र जनता बीच सिर्जना भएको खाडल स्वयंसेवक मार्फत् कम गर्ने सौचका साथ आर्थिक वर्ष २०५५/०५६ मा मुलुकका २० जिल्लाहरूमा २२० जना स्वयंसेवक परिचालन गरी कार्यक्रम शुरु गरिएको थियो । हाल यसको पहुँच ७५ जिल्लामा विस्तारित भई आर्थिक वर्ष २०७२/०७३ सम्ममा १२८०८ जनाले स्वयंसेवक भई योगदान पुऱ्याएका छन् । राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालय अन्तर्गत संचालित राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवा कार्यक्रम सरकारको स्वयंसेवी गतिविधिहरूलाई अघि बढाउने भरपर्दो संरचनाको रूपमा विकास हुँदै गएको छ । हाल यस सेवाले जनस्वास्थ्य, पशुसेवा, कृषि, सार्वजनिक निर्माण र अन्य विविध क्षेत्रहरूमा ७५ जिल्लाका जिल्ला विकास समितिहरू र अन्य सम्बद्ध विषयगत कार्यालयहरूमार्फत् स्वयंसेवकहरू परिचालन गरिरहेको छ । यसका अलावा सहकारी, शिक्षालय तथा सामुदायिक संघ-संस्थाहरूसँग सहकार्य गरी स्वयंसेवकहरू परिचालन गरिएको छ । यसरी परिचालित स्वयंसेवकहरू, जिल्ला विकास समितिहरू/विषयगत कार्यालयहरू र संघ-संस्थाहरूको आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सहजीकरण गर्ने गरी कार्यरत रहेका छन् । राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवा र समान कार्य प्रकृति भएका राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय संघ-संस्थाहरूसँग सञ्जालीकरण गरी स्वयंसेवी भावनाको प्रवर्द्धन गर्ने कार्य पनि अघि बढिरहेको छ ।

२. राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवाको उद्देश्य

- सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सहजीकरण गर्ने,
- गरिबी न्यूनीकरण गर्ने लक्ष्य प्राप्तिसा सहयोग पुऱ्याउने,
- स्वयंसेवी भावनाको प्रवर्द्धन गर्ने ।

३. राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवाको कार्य क्षेत्र

- स्वयंसेवक परिचालन,
- स्वयंसेवाको प्रवर्द्धन,
- सहकार्य र सञ्जालीकरण,
- क्षमता विकास,
- अध्ययन-अनुसन्धान,
- सूचना व्यवस्थापन,
- अनुगमन तथा मूल्यांकन ।

४. राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवा संचालनका आधार

- आवधिक योजना,
- सरकारको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम,
- वार्षिक बजेट,
- वार्षिक विकास कार्यक्रम (भाग-१),
- स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम,
- स्वयंसेवक परिचालन कार्यविधि-२०६८,
- निर्देशक समिति/कार्यकारी समितिका निर्णयहरू,
- अर्थ मन्त्रालयका निर्णय एवं परिपत्रहरू,
- दातृ निकायसँगका परस्पर सम्झौताहरू,
- राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालयबाट प्रत्यायोजित अधिकार ।

५. स्वयंसेवक परिचालनका क्षेत्र

राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवाले विभिन्न विषय क्षेत्रका स्वयंसेवकहरू परिचालन गरेको छ । सरकारका स्थानीय निकाय/विषयगत कार्यालयहरू तथा संघ-संस्था

समेतको मागको आधारमा स्वयंसेवक परिचालन गरिने हुँदा स्वयंसेवकहरू पनि विषयगत मन्त्रालय/निकायहरूको कार्यक्षेत्रको प्रकृति अनुसार हुने गरी खटिएका छन् । हाल परिचालन गरिएका स्वयंसेवकहरू मूलत निम्न विषय क्षेत्रमा आवद्ध रहेका छन् ।

- जनस्वास्थ्य
- पशु सेवा
- कृषि सेवा
- सार्वजनिक निर्माण
- विपद् व्यवस्थापन
- विविध

६. स्वयंसेवकको आवेदन तथा नियुक्ति

६.१ आवेदन व्यवस्था

राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवा अन्तर्गत स्वयंसेवक भई कार्य गर्न चाहने व्यक्तिहरूका लागि तोकिएको विषयक्षेत्र र पदमा आवेदन दिन सक्ने व्यवस्था रहेको छ । यसका लागि विगतमा निश्चित अवधि तोकरी राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकाहरूमा सूचना प्रकाशन गर्ने गरिएको थियो । स्वयंसेवक भई कार्य गर्न इच्छुक व्यक्तिहरूको संख्या दिनानुदिन बढ्दै गएको र तोकिएको अवधि सकिए पश्चात पनि आवेदकहरू उल्लेख्य मात्रामा आउने गरेकोले इच्छुकहरूको सुविधा, अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यास र सरकारलाई चाहिएका बखत जनशक्ति व्यवस्थापन गर्न सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले कार्यकारी समितिको मिति २०७२/१०/२८ को निर्णयबाट हाल नियमित रूपमा सूचीकृत हुनसक्ने व्यवस्था गरिएको छ । यसरी सूचीकृत हुन चाहने व्यक्तिहरूले आवश्यक योग्यताका प्रमाणपत्रहरू सहित हुलाक, कुरियर र व्यक्तिगत रूपमा निवेदन दिन सक्ने छन् । साथै, यस सेवाको इमेल ठेगाना ndvsinfo@gmail.com वा infondvs@gmail.com मा समेत आवेदन पठाउन सकिनेछ ।

६.२ स्वयंसेवकको छनौट

राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवाले आर्थिक वर्ष २०५५/५६ देखि हालसम्मको अवधिमा विभिन्न तरिका एवम् मापदण्डको आधारमा स्वयंसेवक छनौट गरी परिचालन गर्दै आएको छ । विभिन्न विधि र प्रक्रियाबाट स्वयंसेवक छनौट गरिएता पनि राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवाले स्वयंसेवक छनौटमा योग्यता प्रणालीलाई अवलम्बन गर्दै आएको छ । हालसम्मका स्वयंसेवक छनौट सम्बन्धी अभ्यासहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :-

- लिखित तथा अन्तरवार्ता दुवैबाट निर्धारण हुने योग्यताक्रम,
- अन्तरवार्ताबाट निर्धारण हुने योग्यताक्रम,
- रोष्टरमा समावेश गरी अन्तरवार्ताबाट हुने योग्यताक्रम,
- रोष्टरमा समावेश गरी शैक्षिक उपाधिको प्राप्ताङ्क प्रतिशत अनुसारको योग्यताक्रम,
- रोष्टरमा समावेश गरी शैक्षिक उपाधिको श्रेणी र कार्यअनुभव वापतको अंकले कायम हुने योग्यताक्रम,
- संस्थाहरूले छनौट गरी सिफारिस गरेको आधार (संघ-संस्थासँगको सहकार्यमा परिचालन हुने स्वयंसेवकहरूको हकमा मात्र ।)

६.३ स्वयंसेवकको नियुक्ति

छनौट गरिएका स्वयंसेवकहरूलाई नियुक्त गरी जिल्लागत रिक्त स्थानहरूमा परिचालन गरिन्छ । नियुक्ति पश्चात् स्वयंसेवकहरू जिल्लास्थित सम्बन्धित कार्यालयमा हाजिर हुन जाने र सम्बन्धित कार्यालयले स्वयंसेवक आवश्यक रहेका सेवा केन्द्रहरूमा निजहरूको पदस्थापन गर्ने गर्दछ । नियुक्ति सम्बन्धमा अन्य व्यवस्थाहरू निम्नानुसार रहेका छन् :-

- स्वयंसेवकहरूको नियुक्तिको निर्णय राष्ट्रिय योजना अयोगको सचिवालयबाट हुने,
- स्वयंसेवकहरूको नियुक्ति पत्र राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवाबाट जारी हुने,
- Cluster बनाई नियुक्तिपत्रहरूको वितरण एवं सामान्य अभिमूखीकरण हुने,

- सम्बन्धित निकायलाई नियुक्तिपत्रको बोधार्थ र स्वयंसेवक खटाइएको छुट्टै पत्र पठाइने,
- नियुक्ति बुभेको ७ दिन भित्र सम्बन्धित कार्यालयमा हाजिर हुनुपर्ने प्रावधान,
- जिल्लाको स्वयंसेवक संयोजकलाई नियुक्तिको सूचना दिइने,
- १५ दिन भित्र नियुक्तिपत्र नबुभे स्वत रद्द हुने ।

६.४ स्वयंसेवकको कार्यावधि, सेवा/शर्त

- सामान्यतया स्वयंसेवकको कार्यावधि २ वर्षको हुने,
- ६/६ महिनामा कार्यसम्पादनको आधारमा म्याद थप हुने,
- सेवा केन्द्रमा रुजु हाजिरीको आधारमा निर्वाह भत्ता दिइने ,
- विषय क्षेत्र अनुसार तोकिएको TOR अनुसार काम गर्नु पर्ने,
- विदा, संयोजक भत्ता, पर्व खर्च आदिको व्यवस्था हुने ।

७. स्वयंसेवकको उत्तरदायित्व, जिम्मेवारी र आचरण

७.१ स्वयंसेवकको उत्तरदायित्व

सेवा प्रवाहस्थलमा स्वयंसेवकको भूमिका र पहिचान नियमित सरकारी कर्मचारीहरूको भन्दा पृथक हुने गर्दछ । सार्वजनिक सेवा प्रवाह कार्यलाई सहजीकरण गर्ने सन्दर्भमा स्वयंसेवकहरू सम्बन्धित सेवाग्राही र आफू कार्यरत निकायप्रति उत्तरदायी हुन्छन् । साथै स्वयंसेवकहरूको कार्यसम्पादन स्तर, अनुशासन एवम् आचरण, पेशागत मर्यादा मापन जस्ता सूचकहरूको माध्यमबाट स्वयंसेवकहरूले निर्वाह गरेको उत्तरदायित्व सुनिश्चित हुन्छ ।

७.२ स्वयंसेवकको जिम्मेवारी

विषयक्षेत्रगत रूपमा तोकिएका कार्यशर्त तथा जिम्मेवारीहरूका अलावा स्वयंसेवकको रूपमा क्रियाशिल भएकै कारणले स्वयंसेवकले स्थानीय स्तरमा सम्पादन गर्नुपर्ने थप जिम्मेवारीहरू निम्नानुसार रहेका छन् :-

- स्थानीय तहमा उपलब्ध स्रोत-साधन परिचालन गर्न समुदायबासीलाई आफूसँग भएको प्राविधिक ज्ञान (Technical Knowledge) प्रसार गर्ने,
- आफू कार्यरत निकायहरूको श्रोत-साधन परिचालन तथा उपयोगमा सघाउ पुऱ्याउने,
- मानवीय सशक्तीकरणमा सहयोग पुऱ्याउने शिक्षा, स्वास्थ्य तथा सीप विकास जस्ता कार्यक्रमहरूको सञ्चालन र प्रसारमा सहयोग गर्ने,
- सार्वजनिक हितका लागि सामुदायिक संस्था, उपभोक्ता समिति/समूह निर्माण तथा परिचालनमा सहजकर्ताको रूपमा कार्य गर्ने,
- स्थानीय निकायका विभिन्न कार्यगत इकाइहरू (Functional Units) संग समन्वय गरी कार्य सम्पन्न गर्ने,
- जिल्लास्थित निकाय तथा राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवा बिच सम्पर्क व्यक्तिको रूपमा काम गर्ने,
- स्वयंसेवाको प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यक्रमहरूमा सक्रिय सहभागी हुने,
- स्थानीय तहका संस्था तथा समूहहरूलाई सचेत एवम् जागरुक तुल्याउदै कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहजीकरण एवम् सहयोग गर्ने,
- सामाजिक विकृती र विसङ्गति विरुद्ध समाजमा सचेतना अभिवृद्धि गर्न सहयोग गर्ने ।

७.३ स्वयंसेवकले पालना गर्नु पर्ने आचरण

राष्ट्रिय विकास स्वयंसेवक सेवा अन्तर्गत परिचालित स्वयंसेवकहरूको कार्य एवं जिम्मेवारीलाई बढी मर्यादित एवं परिणाममुखी बनाउने उद्देश्यले स्वयंसेवकहरूले अनिवार्य पालना गर्नुपर्ने आचरणहरूको व्यवस्था गरिएको छ । स्वयंसेवकहरूले पालना गर्नुपर्ने आचरणहरू निम्नानुसार रहेका छन् :-

- इमान्दार एवं पारदर्शी व्यवहारको अवलम्बन गर्नुपर्ने,
- सार्वजनिक र अन्य निकायहरूको काम कारवाहीमा हस्तक्षेप गर्न नहुने,